

Formidling af herregårdens helhed

Af cand. mag. Peter Hauchrog Hesselberg

Det første man ser, når man træder gennem porten til Gammel Estrups avlsgård, er den imponerende gamle hovedbygning, som rejser sig fra voldgraven bag alléerne af stynede lindetræer. Den store gårdsplads med de voluminøse lader- og avlsbygninger rammer hovedbygningen smukt ind og skaber samtidig en afgrænsning til den virkelige verden med bilerne på parkeringspladsen og den trafikerede landevej. Man er trådt ind i en tidslomme og kan næsten ikke undgå at blive ramt af historiens vingesus, når man bevæger sig over broerne ind i borggården og op i herskabets smukt udsmykkede gemakker.

Der er mange, der ikke tænker over, at herregården er mere end hovedbygningens gemakker og herskabets livsførelse. Kulturmiljøet uden for hovedbygningen, det vil sige historien om avlsgården, parken, skovene, markerne, omegnens bygninger og

herregårdens ansatte, udgør tillige hver sin del af herregårdshistoriens helhed.

Projekt *Herregården udenfor murene*

Gammel Estrup – Herregårdsmuseet har igennem en årrække og senest med projektet *Herregården uden for murene* netop søgt at synliggøre og formidle de mange aspekter af herregårdshistorien, som ligger uden for hovedbygningen. Således er det museets intention at give de besøgende en oplevelse af herregården som en helhed, hvor hovedbygningen og herskabets historie knyttes sammen med fortællingerne om landskabet, driften og de mange ansattes liv og arbejde på herregården.

Helt konkret er det hensigten med projektet, der blev indledt 1. januar 2010, at få udbygget formidlingen i det nære kulturmiljø omkring herregården. Her skal skabes nogle rammer og tilbud i udenomsarealerne, som kan gøre det mere attraktivt at benytte naturen og kulturen også uden for museets åbnings-tid. Overordnet set har der således været tale om et formidlingsprojekt, som dog også har indeholdt en række anlægsarbejder, der har skullet forbedre uden-

*Formidling om herregårdens ansatte.
Foto: Gammel Estrup – Herregårdsmuseet*

Luftfoto af Gammel Estrup og landskabet omkring den gamle herregård. Foto: Gammel Estrup – Herregårdsmuseet

dørsrammerne og mulighederne for ture rundt i nær-området.

Der findes allerede to vandreture – Kulturstien i de våde enge ved Nørkær og Sporet i Lunden, som blandt andet går forbi Scheel slægtens familiegravsted og flere andre spændende kulturhistoriske spor, der vidner om fortidens virke på herregården. Fokus i projektet har derfor været at få bragt herregårdens nære kulturmiljø mere i spil og udbygge formidlingsaktiviteterne af og i selve herregårdsanlægget, altså parken, æbleplantagen, avlsgården og karpedammene. Ideen med en øget formidlingsindsats i herregårdslandskabet er at udbrede forståelsen af herregårdsanlægget, som en samlet helhed, hvor alle enkeltdele-

har udgjort fundamentet for herregården. Således har nyttehaven forsynet herregårdskøkkenet med råvarer, skovene har leveret tømmer til de store byggerier og ombygninger og produktionen i marken, og staldene har udgjort en væsentlig del af herregårdens økonomi.

Herregårdslandskabet indeholder righoldige spor, der vidner om herregårdenes virke gennem generationer. Mange af disse kulturhistoriske spor forsvinder desværre med tiden på grund af landskabets og byernes udvikling, og det er derfor vigtigt, at historien bliver fortalt, så en væsentlig del af vores fælles kulturhistorie ikke går i glemmebogen.

Naturlegeplads i parken

I sensommeren 2010 blev der etableret en legeplads i parken øst for barokhaven. Arealet hvor legepladsen ligger, er omkranset af høj beplantning og blev nøje udvalgt i samråd med havens arkitekt Kirsten Lund-Andersen, da det var vigtigt for museet, at legepladsen supplerer den historiske del af haven uden at gribe forstyrrende ind i helhedsindtrykket af prydhaven. Af samme grund blev det besluttet at bygge en legeplads i naturmaterialer uden stærke farver, således at den falder bedst muligt ind i de omkringliggende omgivelser.

En anden overvejelse, som har haft betydning for udformningen af legepladsen, er hvilke behov legepladsen har skullet opfylde hos børnene. Her vurderede museet, at det bedste supplement til den indendørs del af museumsbesøget ville være en legeplads,

som opfordrer til mere fysisk aktivitet og udfordrer børnene motorisk. Derfor er legepladsen blevet udformet som en klatre- og aktivitetsbane, der giver børnene mulighed for at brænde krudt af under besøget på museet. Samtidig er der også mulighed for at nyde madpakken ved de opstillede borde eller tage en lur i en af hængekøjerne, som er lavet i samme stil som legepladsen.

Legepladsen skal ses som et led i forbedringerne af museets udendørs servicefaciliteter og tilbud til institutioner og børnefamilier, og det er naturligvis museets håb, at den kan være med til at tiltrække nye målgrupper, som måske ikke har besøgt Gammel Estrup - Herregårdsmuseet tidligere. Under indvielsen af legepladsen i september 2010 deltog cirka 250 børn fra lokalområdets børnehaver i en festlig aktivitetsdag, hvor legepladsen blev prøvet af på alle leder og kanter. Mange af institutionerne aflægger i dag ugentlige besøg til legepladsen, så den er allerede blevet en succes for museet.

Stier, broer og skiltning

Som et led i anlægsarbejdet er der også blevet genetableret to stier i parken. Den ene sti går forbi karpedammene syd for hovedbygningen og fortsætter langs Alling Å næsten hele vejen ind til Auning. Stien var ved projektets start i 2010 groet til, og de fire broer, som førte over udløbene fra karpedammene, var i meget dårlig stand. Der er blevet etableret fire nye broer, og stien er blevet ryddet, så der nu er mulighed for at gå til Auning eller blot tage en tur rundt om dammene.

Æbler fra et af museets 236 æbletræer. Takket være projektet bruger museet æblerne i formidlingen – blandt andet til æblemøst. Foto: Gammel Estrup – Herregårdsmuseet.

I nærheden af karpedammene er der desuden blevet anlagt en kanoplads, hvor kanofarere kan holde rast og besøge museerne på Gammel Estrup.

Ved hjælp af gamle fotos fra 1930'erne har museet fundet ud af, at der har været en sti øst for hovedbygningen mellem Alling Å og voldgraven. Denne sti har man fået genskabt, så det nu er muligt at gå en tur langs åen og opleve hovedbygningen fra østsiden. På den anden side af stien åbner landskabet sig op ud mod engene, som tidligere udgjorde en væsentlig foderressource for herregårdens stude. Stien er derfor velegnet til formidlingsture om engenes og åens historie, og samtidig giver den mulighed for flere forskellige rundture i parken.

Frivillige fra netværket i fuld sving med at ligge faldunderlag ved legepladsen. September 2010. Foto: Gammel Estrup - Herregårdsmuseet

Børnehavebørn på besøg til indvielsen af legepladsen, hvor der også blev presset æblemost og ristet skumfiduser over bål. September 2010. Foto: Gammel Estrup - Herregårdsmuseet

I efteråret 2011 arbejdes der endvidere på at få opsat syv formidlingstavler på relevante steder i parken. Tavlerne skal indgå som en del af formidlingen på to afmærkede ruter, som leder de besøgende rundt i parken. Der skal desuden udarbejdes foldere til ruterne, så besøgende kan læse mere om parkens og avlsgårdens historie.

Skoletjeneste og formidlingsaktiviteter

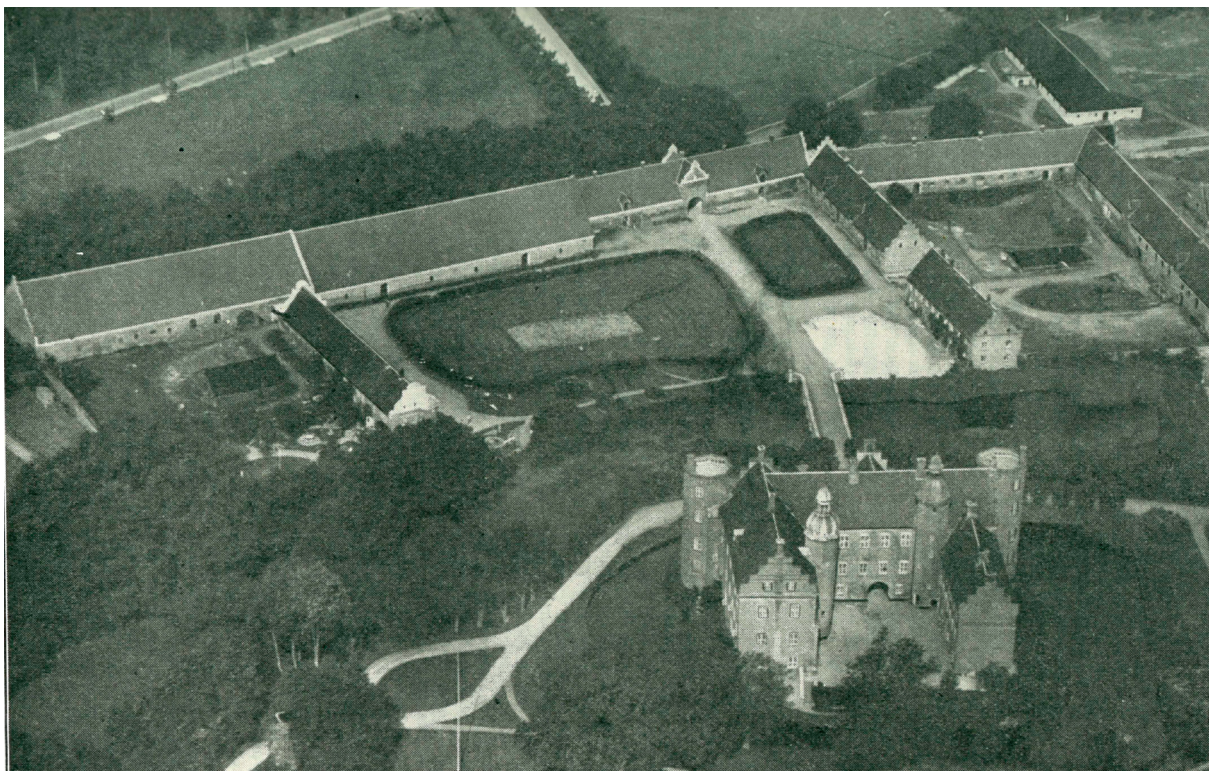
Med projektet *Herregården uden for murene* er formidlingsindsatsen øget betragteligt, idet museet nu har fået en reel formidlingsafdeling, som varetager alle ferieaktiviteter, skoletilbud og formidlingsarran-

Den nye legeplads, der hurtigt blev taget i brug og fortsat er et yndet udflugtsmål for mange af lokalområdets institutioner. Foto: Gammel Estrup - Herregårdsmuseet

Den færdige sti øst om Gammel Estrups hovedbygning. Foto: Gammel Estrup - Herregårdsmuseet

*Gammelt luftfoto fra før 1948. Fotografiet viser stien, der går øst om hovedbygningen.
Foto: Gammel Estrup - Herregårdsmuseet*

gementer. Museets to formidlere har fået etableret en skoletjeneste med et fast udbud af forskellige undervisningsforløb og har desuden fået indrettet en skolestue, som bruges til formidlingsaktiviteter for børn. Formidlerne laver i samarbejde aktiviteter og formidlingstilbud, som ofte knytter historien fra

hovedbygningen sammen med udenomsarealerne og dermed tilstræber at give de besøgende en oplevelse af herregårdens helhed. I hovedbygningens fine gemakker fokuseres der således på herskabets livsførelse og daglige sysler, som decoupage og brevskrivning, hvorimod det i udendørsarealerne i højere

*Gammelt foto hvor den gamle bro over Alling å anes i baggrunden. Denne forbindelse håber museet nu at få genetableret.
Foto: Gammel Estrup - Herregårdsmuseet*

grad er historien om for eksempel herregårdsjagt, fiskeri eller de mange ansattes historie, som fortælles. Et eksempel kunne være efterårsferien, hvor der fokuseres på, hvordan man tidligere har anvendt havens æbler i husholdningen på herregården. Her kan de besøgende opleve, hvordan man i herregårdskøk-

kenet bruger de mange æbler fra museets plantage til bagning, syltning og madlavning til herskabet, mens der i parkens orangerier er mulighed for at smuste saft på gammeldags vis.

For den almindelige befolkning har herregårde som Gammel Estrup indtaget en dominerende rolle

De mange forskellige æblesorter vaskes af børnene inden de skal laves til æblemost. Foto: Gammel Estrup - Herregårdsmuseet

Museumsformidler Peter Hesselberg i færd med at presse æblemost i Orangeriet. Foto: Gammel Estrup - Herregårdsmuseet

Skoleklasse skærer og kværner æbler, som skal presses til most. Foto: Gammel Estrup - Herregårdsmuseet

i lokalsamfundet - både arbejdsmæssigt, administrativt, økonomisk, kulturelt og socialt. Før industrialiseringen i 1800-tallet var herregårdene nogle af tidens største virksomheder, målt på antallet af ansatte. Arbejdslønnen var lav og langt de fleste arbejdsopgaver skulle udføres med håndkraft, så man havde brug for et stort antal hænder til at passe jorden, dyrene, skovene, parken og ikke mindst til at opvarte herskabet. Dertil kom alle de lokale håndværkere og fæstebønder, som fra tid til anden udførte store arbejder på herregårdene og alle de folk som arbejdede i møller, på savværker eller ved råstofudgravninger, som herremanden ofte stod bag.

Herregården udgjorde således et kraftcenter i datidens landbrugssamfund. Den var arbejdsplads og socialt mødested for mange mennesker og var derfor

en yderst toneangivende størrelse i befolkningens bevidsthed. Ved at betragte og formidle sporene i kulturlandskabet, det være sig bygninger, gamle vejforløb, skel og diger eller mindesmærker, får man samtidig et indblik i de mange ansattes historie og levevilkår. Deres fortælling udgør en ligeså stor del af herregårdens historie.

Tidligere har det kun været muligt at bestille omvisninger inden for i hovedbygningen, men nu tilbydes der også formidlingsture i det omkringliggende landskab, på avlsgården eller i parken. Såfremt omvisningen er for børn eller skoleklasser, vil formidleren typisk være udklædt i dragter fra forskellige tidsperioder. Museet tilstræber levende formidling, men der er ikke tale om rollespil, hvor man udgiver sig for at være en historisk person. Dragten fungerer som en

*Bueskydning i parken i forbindelse med arrangementet for Laursens Real Skole. September 2011.
Foto: Gammel Estrup - Herregårdsmuseet*

Gamle lege i parken. Tovtrækning alle mod alle og vinderen er den, som først får fat i den lille bold, som ligger foran én. Foto: Gammel Estrup - Herregårdsmuseet

slags uniform, som er med til at øge autenticiteten og give fortællingen en ekstra dimension, der er med til at fange børnenes interesse.

Igangværende og fremtidige projekter i herregårdslandskabet

Projekt *Herregården uden for murene* har åbnet op for involvering i andre projekter, der ligeledes vedrører herregårdslandskabet. Herregårdsmuseets udendørsformidler har således samarbejdet med Odder Museum om udarbejdelsen af hjemmesiden www.herregaardslandskab.dk, der indeholder undervisningsmateriale om herregårdslandskabets natur- og kulturhistorie inden for syv emneområder. Hjemmesiden blev lanceret i september 2011, og det er tanken, at materialet på sigt skal implementeres i et nyt digitalt tiltag med formidling via

mobiltelefoni og iPads i landskabet omkring Gammel Estrup.

Endvidere er Gammel Estrup – Herregårdsmuseet også involveret i projekt *Banestien Allingåbro-Ryomgård*, som blandt andet indeholder etableringen af to stier og broer på tværs af engene og Alling Å og til Gammel Estrup. Museet er naturligvis meget interesseret i projektet, da det vil være med til at gøre stedet mere tilgængeligt for de besøgende, der er gående eller cyklende, og samtidig vil det forøge mulighederne for at bruge herregårdens park og skove mere rekreativt. Projektet er med udgangen af 2011 fuldt finansieret og forventes indledt i foråret 2012.

Gammel Estrup – Herregårdsmuseet ser således mange muligheder for i fremtiden at kunne fortsætte og udbygge formidlingen af herregården som en helhed.

*Kanonsalutering og fortælling om kanoner i sommerferien 2011 ved Peter Hesselberg.
Foto: Gammel Estrup - Herregårdsmuseet*